

MOZART: AVE VERUM CORPUS

Miért áll oly nagy becsben Wolfgang Amadeus Mozart utolsó befejezett egyházi műve, a 618-as Köchel-jegyzék számú *Ave verum Corpus* motetta, amelyet élete utolsó évében, 1791-ben Badenben mintegy pihenés gyanánt, valószínűleg könnyeden vetett papírra Anton Stoll templomi karnagy barátja számára? Miben áll szépségének titka, a mai fülünknek már magától értetődő egyszerűség és természetesség, amelybe elrejtí bőrünk alá hatoló harmóniai leleményeit?

A forma áttekintésénél ne számoljuk az énekszólamokat erősítő illetve ugrásokkal valamint a be-, át- és levezetés ütemeivel a zenei formát és faktúrát keretbe foglaló hangszeres szólamokat és continuót, csak a kórus által énekelteket. A (3-iktól a 18. ütemig tartó) 16 taktusnyi periódus két olyan egyenlő félre tagolódik, amelynek szerkezete hármas egység: 2 + 2 + 4 ütem. A dominánszon nyitva maradó félzárlatra dominánsra moduláló egészszárlat a válasz. Mielőtt azonban tovább vizsgálnánk a formát, lássuk a dallam- és harmóniavilágot. Tonikai orgonapont fölött hallunk egy tonikai és egy szubdomináns ütemet. Az előbbi az I. fok hangzatát bontja, az utóbbi – mozartosan – kromatikusan hajlik alá. Még az *üdvözlégy* szónál tart a szöveg, a dallam máris a szenvedés fájdalmát idézi meg, hiszen az éneklő (a zeneszerző) tudja, kihez – kiről – szól éneke. Az *igaz test* egyszerű domináns-tonika zárlatban, tercek fényében úszva mutattatik föl. Egyszerű domináns? Kvintszext keretébe illesztett szeptimszerűség és karcsú III. fokú kvartszext hajladozik. *Ki szűz Máriától született!*: a magasztos „adat” közlése alapfokú V. és I. fok evidenciájával történik meg.

A kromatika nem pusztán szín volt az ének 2. ütemében. A második félperiódusban szerephez jut a *gisz*. *Valóban szenvedtél* – erre az ígére jelenik meg ismét, *feláldoztattál* – itt már D-dúr váltódominánsából mintegy A-dúr dominánsává lényegül át a *giszt* hangsúlyozó akkordfelbontás. Párhuzamos kromatika idézi meg a fájdalmat az altban és a basszusban, álzárlatra lágyítva a szenvedésen bánkódó „beszélő” hangját. A csúcshang a szopránban vakító magányban jelenik meg, s alakúszik a voltaképpen moduláció („feláldoztattál a kereszten az emberért”).

Középrész-érzetet keltve szólal meg a második nagyperiódus első tagja. Merész hangnemváltással a kromatikus tercrokron F-dúrba indul. *Kinek megnyitott oldalából...* – a naturalisztikus szöveget a diszkantban jajgató és a tenorban „ször ellen fésült” kromatikával (emelt V. fokú tercckvartból sima V. tercckvartba úszik át) illusztrálja. Ugyanakkor motívikai fogódzót nyújt azzal, hogy a szakasz második két üteme az első periódus második két ütemével azonos dallamívet jár be. ... *Víz és vér folyt*: négyeshangzat- és kromatikahalmaz, késleltetett álzárlat és átmenő kvartszexttel emelt IV. fokú szeptim gyötrelmére áthajlás festi a szavakat. Egyben pedig F-dúrunk párhuzamos molljának dominánsára modulál, ahonnan könnyedén visszatálunk D-dúr alaphangnemünkbe. *Légy számunkra erősség...* – itt kilép Mozart az eddigi szinte korálharmonizáló énekkari szerkesztésből, s imitálni kezdi a női szólamok tercmenetét a férfi szólamokban kvinttel lejjebb. „Légy számunkra erősség a *halál próbáján*”: e leglényegibb szavakat megismétli, de az ismétlés hangsúlyosabbá tételéhez álzárlaton megáll. Csakhogy ez az álzárlat nem V. és VI. fok találkozása, hanem III. fokú szext lép IV. fokú szextre. Hiszen „légy számunkra erősség”, de a halál próbáján, s ennek gondolatára elgyengül az ember. Ha színész mondja e szöveget, „a halál próbáján” szavakat nem harsoghatja, inkább némi hangerőcsökkentéssel teheti hatásosabbá. Ez hallatszik Mozart akkordikájából is. A szövegismétlést újabb érzékeny félhanglépésekkel, a szopránban pedig minden eddiginél magasabb dallami csúcspont elérésével éli – életi – át velünk a zeneszerző. Itt halljuk először

szoprán és tenor melódiaértékű ellenmozgását. A „próbáján” szó utolsó megjelenésekor ugyanarra a IV. fokú szextre ugrik le, amelyre 4 ütemmel hamarabb álzáratként érkezett. Komolyan hihetnők, hogy ez véletlen? Épp ez jutott eszébe? Aligha. A két azonos akkord között elhangzott szakaszt – zenei retorika szerint – mintegy gondolatjelbe tette.

Alig három percről beszélünk már mióta! Ez a válasz kezdő kérdésünkre.

Ave verum Corpus

K. V. 618

Wolfgang Amadeus MOZART

(osztrák; 1756–1791)

Adagio
: sotto voce

Violino I. *sotto voce*

Violino II. *sotto voce*

Viola *sotto voce*

S A *pp sotto voce*
A- ve, a- ve

T B *pp*

Violoncello Org: tasto solo
Basso *sotto voce*
ed Organo

ve- rum Cor- pus, na- tum de Ma- ri- a Vir- gi-

5 6 5 9 8 6 9 6
4 3 5 4 3 5 4 6

A cappella előadás esetén a kórus szünetelő ütemeit ugorjuk át. Az eredetiben nincs dinamikai jel.

First system of the musical score. It consists of three staves. The top two staves are vocal parts (Soprano and Alto/Tenor), and the bottom staff is the piano accompaniment. The key signature is D major (two sharps). The piano part includes dynamic markings: *pp* (pianissimo) and *p* (piano). The vocal parts have lyrics: "ne: Ve-re pas-sum, im-mo-la-tum in". The piano part has figured bass notation: 5/3, 6/3, 6, 7, 5/3.

Second system of the musical score. It continues the vocal and piano parts. The piano part includes dynamic markings: *f* (forte) and *p* (piano). The vocal parts have lyrics: "cru-ce pro in cru-ce pro ho-mi-ne: senza Vc. B con Vc. B Org: tasto solo". The piano part has figured bass notation: 8, 9, 8, 8, 7, 5, 4, 5/3.

20

mf

Cu- jus la- tus

mf

5/3 - - 6/4 - b3 - 4

24

per- fo- ra- tum un- da flu- xit et

7^b/5 9/7^b 8/6 7^b/5 - 5 - 6 - 6/5 6^b/3 6 7

san- gui- ne: E- sto no- bis prae- gu-

28 6 - 6 7 5 3 4 6 - 7 6 5 8 8 7
4 - 4 3 1 2 4 - 5 4 3 6 6 3 3 5
2 - 2 -

sta- tum in mor- tis ex- a- mi- ne, prae- gu- sta- tum in mor- tis ex- a- mi- ne, in

33 7 6 5 8 8 7 6 6 6 6 5 6 6
5 4 3 6 6 3 3 5 4 4 5 4 3 - 6
3 -

senza Vc, B

mor- tis ex- p rit. tis ex-

in in mor- mor- tis ex-

mf in con Vc, B mor- f tis ex-

6 6 6 6 4 6 6

3 4 4 5 2 6 6

3 4 3 4 5 4

tr

a- mi- ne. pp

a- mi- ne.

a- mi- ne. pp

42 6 7 6 6 6 5 4 3

4 [3] 7 3 5 4 3

Üdvözlégy igaz test, ki Szűz Máriától születél. Valóban szenvedtél és feláldoztattál a kereszten az emberért. Kinek megnyitott oldalából víz és vér folyt, légy számunkra erősség a halál próbáján.